МУЗЕЈ РУДНИЧКО-ТАКОВСКОГ КРАЈА

КАДА ЈЕ ГРАД БИО БРЕНД

18 мај - 31. јул 2013.
Горњи Милановац

Ана Боловић, Ана Цицовић, Александар Марушић

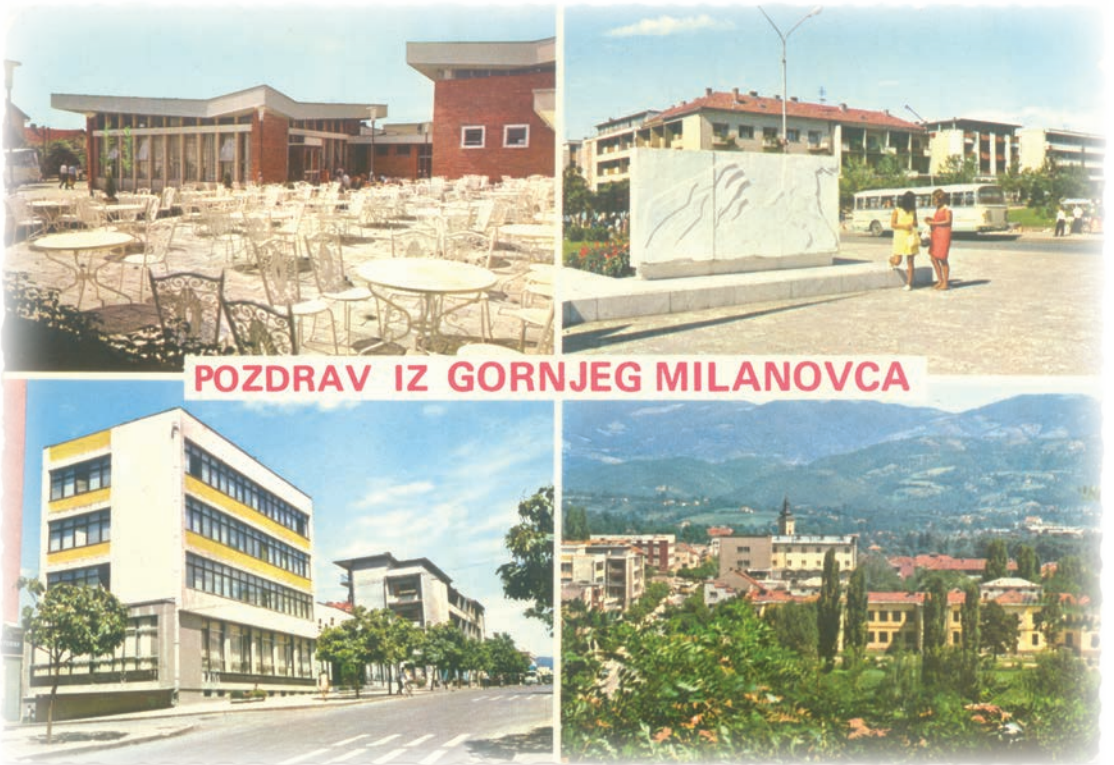
POZDRAV IZ GORNJEG MILANOVCA

ДОБА „ПРИВРЕДНОГ ЧУДА“

Настао на „лединu“ почетком 1853. године, захваљујући једном од првих урбанистичких планова тадашње Србије, Горњи Милановац је током свог досадашњег битисања, постао препознатљив диљем света, не само по знаменитим људима и важним историјским догађајима, већ и одређеним појавама, типичним само за њега.

Смештена између планина Рудника и Вујна, поменута варош је све до почетка Другог светског рата носила обележје уређене и надасве мирне средине, у којој се одвијао, можда не толико динамичан, колико спокојан живот. Трагична дешавања из јесени 1941, када је у пламену нестало 90% јавних и приватних грађевина, приморала је мештане да након окончања рата крену у подизање безмало новог Милановца. Овај посао био је веома тежак, захтеван и проткан многобројним искушењима. Поред обнове и изградње, истовремено се радило на осмишљавању и реализацији нових привредних делатности које су, према замислима њених креатора, требало да у потпуности измене дотадашњи изглед Горњег Милановца и омогуће један другачији и значајно квалитетнији живот у њему.

У складу са оновременом државном политиком и након деценије „видања ратних рана“, средином педесетих година прошлог века, започета је свеобухватна индустријализација града, тј. убрзано подизање нових фабричких постројења. Један за другим настајали су ПИК *Таково, Типопластика, Звезда,* ГИП *Градитељ*, НИП *Дечје новине, Металац,* ФАД, МК и РОЦ *Рудник*.

За разлику од других средина, милановачка предузећа су се већ од самог почетка развијала на један посве другачији и знатно динамичнији начин. Добро осмишљени производни асортимани, неспоран квалитет и поштовање рокова према купцима, омогућили су поменутим фирмама да заузму значајно место на тржиштима Југославије, Европе, али и света. Одевни предмети, посуђе, ауто делови, боје и лакови, књиге, стрипови, односно дечји часописи и школски материјал, тетра-пак брикови и коначно, укусни слаткиши омогућили су да за веома кратко време Горњи Милановац понесе епитет „привредног чуда“.

Окренути више реалним потребама партнера, неголи разним форумским проценама и анализама, овдашњи предузетници су налазили начина да увек иду корак испред конкуренције. То им је полазило за руком, јер су добро владали пословном материјом и што су пре свега имали реалну визију одрживог развоја. Својеврстан феномен послератног Милановца и његове захуктале привреде, поред рада у три смене,

огледао се и у томе што је велики број људи из суседних места долазио овде у потрази за послом и сигурнијом будућношћу.

Раст производње и значајан извоз, који је 1984. године износио 50 милиона америчких долара, имао је вишеструки значај не само за град, већ и читаву регију. Поред нових постројења, радних места и производа, сам Горњи Милановац се мењао, повећавао и деловао све примамљивије. Осам пута бројније становништво, нова, углавном радничка насеља, многобројне улице, школе, вртићи и спортски терени, трајно су изменили изглед некадашњег „белог лабуда на зеленом језеру", дајући му неко ново, посве другачије, обележје модерне вароши.

Свеопшта урбанизација, утицала је и на његове становнике, нарочито на оне млађе. Захваљујући пре свега *Дечјим новинама* и, усудићемо се рећи просветитељској мисији овог културног горостаса, Милановчани су контактирали преко писане речи, слике и цртежа са тадашњим веома значајним, како домаћим, тако и страним интелектуалним, књижевним и уметничким посленицима. Појава култног стрипа *Мирко и Славко* и снимање истоименог филма, пре тачно четрдесет година, развијена музичка сцена са мноштвом алтернативних бендова, сликари, књижевници, дизајнери, аматерско позориште, мото крос, спортски клубови, корзо, биоскоп, првомајски уранци, штафете, кафане, боеми, ... и неизбежне фабрике, били су део тадашњег градског миљеа, насталог у околностима опште индустријализације и привредног препорода.

У жељи да барем на тренутак подсети своје суграђане на та, за многе, „златна времена", Музеј рудничко-таковског краја приредио је, можда не толико обимну, колико поучну и носталгичну изложбену поставку, као сведочанство о епохи која тек што се завршила и као таква сигурно заслужује знатно опширнију, свеобухватнију и, зашто не рећи критичнију анализу. Остављајући то будућим генерацијама као задатак, ми данашњи смо се одлучили да кроз најзначајније производе, тј. „брендове" милановачких предузећа, настале током седме, осме и девете деценије XX века, заједно са разноврсним илустративним, рекламним и документарним материјалом из тог времена, отргнемо од заборава један феномен познатији као ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ – ПРИВРЕДНО ЧУДО.

Кошуље, кремиђи, *Зеке, Тик-так*, стамбене зграде, споне, шерпе, фарбе, пластелини, целофани... јесу есенција наше приче, а њу је не заборавите драги посетиоци осмислио, израдио и што би економисти рекли пласирао на тржиште обичан човек, поникао у овој средини - можда наш родитељ, рођак, пријатељ или сусед. Због тога, најмање што можемо да им кажемо јесте - хвала!

Данас је незамисливо да из литерарне секције тада једине основне школе градића у југозападној Србији настане издавачки гигант милионских тиража и заступљености на свим континентима. Незамисливо је и да фирма која је током 1970-их и 1980-их година била у класи највећих европских и светских продукција за децу и омладину, у само неколико година нестане, као да је никада није ни било. Али, догодило се. И једно и друго.

Почело је крајем 1956. године, када је група наставника и ученика „брусничке“ школе у импровизованој редакцији (тачније, учионици) пожелела да афирмише дечје стваралаштво тако што ће издати школски лист. Наредне године, 12. јануара, у тиражу од хиљаду примерака излази први број листа „Дечја политика“ који одмах бива забрањен због реакције београдске „Политике“! Зато је за други број одабрано име ДЕЧЈЕ НОВИНЕ - име које је ушло историју.

Настале радом деце која су под будним али благонаклоним оком имала велику слободу у креирању и илустровању, ДЕЧЈЕ НОВИНЕ већ 1960. учествују на београдском Сајму књига. Редакција је претрпана дечјим радовима и писмима из свих република тадашње Југославије, стижу похвале и подршка реномираних новинара и књижевника, а временом, ширењем читалачке публике, новине достижу тираж од 100.000 примерака по броју! Званично и самостално, Новинско предузеће ДЕЧЈЕ НОВИНЕ, установљено је 17. јула 1965. године „одлуком Радничког савета Новинског предузећа „Чачански глас". А онда, 1966. година и потписивање ексклузивног уговора са компанијом Волта Дизнија... На почетку ове дивне сарадње која ће трајати наредне три деценије, ДЕЧЈЕ НОВИНЕ најпре издају часопис МИКИ, потом МИКИЈЕВ АЛМАНАХ и ДИЗНИЛЕНД, а касније и читаву индустрију производа са Дизнијевим ликовима: школске свеске, ташне, мајице, омоте, разгледнице, постере, пресликаче... чиме постају највећи (и најомиљенији) дистрибутер школског прибора на овим просторима.

Касније, 6. септембра 1968, ширењем пословања на издавачку делатност, назив фирме се мења у Новинско-издавачко предузеће ДЕЧЈЕ НОВИНЕ, а воде га они који су ризиковали сигуран посао верујући у племениту идеју, Срећко Јовановић као главни и одговорни уредник куће, и Александар Лазаревић као генерални директор. Када је, 1974. године, у фирму дошао генијални Раде Ранчић, уобличио је њен заштитни знак који је говорио све: ДЕЧАК У ИСКОРАКУ НАПРЕД. Он је својом креативношћу, знањем и бескомпромисном одговорношћу према савршено спроведеној замисли, поставио стандарде за опремање и издавање књига у нашој средини.

Неуморним радом, ентузијазмом, отвореношћу према технолошким и свим другим достигнућима модерне светске привреде, у ДЕЧЈИМ НОВИНАМА је створена атмосфера

да су највише награде на сајмовима књига у Београду, Нишу, Будви, али и на оним међународним, у Њу Делхију, Москви, Луанди.... као и око 15.000 разних повеља, награда, диплома и других признања, нпр. Орден рада са златним венцем, Орден братства и јединства са сребрним венцем, али и Вукова и Змајева награда за изузетне доприносе култури – сасвим нормална, готово свакодневна ствар. Осамдесетих година XX века јасно је да су ИП „Дечје новине" један од највећих југословенских издавача књига и стрипова, а Горњи Милановац један од најпознатијих градова у земљи и изван ње. А шта су све то ДЕЧЈЕ НОВИНЕ стварале и издавале? Шта смо већ, заједно са милионима бивших Југословена и других грађана света, заборавили, а чега се још увек сећамо?

Поред поменутих Дизнијевих издања и школског листа по коме су добиле име, крајем 1960-их ДЕЧЈЕ НОВИНЕ почињу да издају књиге, најпре дечју литературу и приручнике за школе, да би (преко Крмчије Светог Саве, Историје српске графике, Историје српске културе...) стигли и до нобеловаца – Сингера, Маркеса, Чеслава Милоша... и стотина других наслова европске и светске књижевности, и тиража већих од милион примерака годишње.

Кроз сарадњу са италијанском фирмом „Panini", са којом су наступиле на Међународном сајму књига у Франкфурту 1972, ДЕЧЈЕ НОВИНЕ освајају публику пласирањем албума са самолепивим сличицама. Поред незаобилазних играча фудбалских првенстава (почевши од Минхена `72), албуме са тада актуелним јунацима поп-културе пратио је читав производни асортиман тако да је свако дете у земљи имало бар блокчић, бец или оловку са веселим ликовима ДИЗНИЈЕВЕ ГАЛЕРИЈЕ, САРЕ КЕЈ, ПЛАВОКАПИЦЕ, ПЧЕЛИЦЕ МАЈЕ, ХАЈДИ, ТАРЗАНА, БАМБИЈА, СНУПИЈА, ТАЛИЧНОГ ТОМА, СПОРТ БИЛИЈА, ПОПАЈА, САНДОКАНА, БРУС ЛИЈА, НИНЏА КОРЊАЧИ, МАПЕТОВАЦА, ШТРУМПФОВА, СНОРКИЈЕВАЦА, ОТПИСАНИХ... Романтична едукативна серија ЉУБАВ ЈЕ.... и данас се памти заједно

са осталим непоновљивим феноменима којима су ДЕЧЈЕ НОВИНЕ васпитавале децу (и одрасле) и чинили им доколицу лепшом.

Након листа „Насмејане Дечје новине“, издавале су и дечије часописе ТИК-ТАК и ЗЕКА, незаборавни ЏУБОКС који је био енциклопедија музичке сцене епохе, светски познате КУЛТУРЕ ИСТОКА, МОМЕНТ (за визуелне медије), ВЕНАЦ (за књижевност и културу), YU VIDEO (први часопис који је промовисао видео-продукцију код нас), ту је и енигматско-забавна ЕУРЕКА, ЦРНИ ПОЈАС о борилачким вештинама, стрип едиције НИКАД РОБОМ, ЕКС АЛМАНАХ, YU STRIP, BISER STRIP, GIGANT са авантурама МОДЕСТИ БЛЕЈЗ, МАНДРАКА… стрипови америчког DC Comics-а и Marvel Comics-а...

Почело снимање филма „Мирко и Славко“

Бата Живојиновић и Јован Јанићијевић—Јанаћко са дечацима — глумцима у паузи снимања

Таковске новине бр. 212 од 19. јула 1973. г.

Тираж едиције НИКАД РОБОМ, започете 1963. године, која је у почетку нудила стриповане приче из средњовековне историје, вртоглаво је порастао (до 150 и 200 хиљада примерака) када су МИРКО И СЛАВКО, јунаци легендарног Десимира Жижовића Буина, са једне половине странице „Дечјих новина“ прешли и преузели примат нудећи нове епизоде сваке седмице. „Прича се“ да су МИРКО И СЛАВКО постали толико популарни да издавач није могао да нађе довољно цртача како би задовољио захтеве публике! У прилог томе сведочи чињеница да је то једини стрип на простору некадашње СФРЈ по коме је снимљен дугометражни играни филм и то, пре тачно 40 година: 1973. у режији Бранимира Торија Јанковића, у продукцији ДЕЧЈИХ НОВИНА, а главне улоге су делили Владимир Раденковић (Мирко) и Драган Радоњић (Славко)...

ДЕЧЈЕ НОВИНЕ су прве у Југославији користиле компјутере у издавачкој делатности. Прве су се бавиле куповином и продајом ауторских права и лиценци. Прве су и тада једине, издавале лист на Брајевом писму. Прве су у свету издавале часопис за децу на ромском језику. Њихова издања су данас понос сваке библиотеке и колекционара који држе до себе.

Ми Вам не можемо рећи зашто више не постоје. Сувише је тужно анализирати све разлоге који су довели до свима познатог епилога. Знамо само да, када су деца, велика и мала, стварала фирму, биле су то ДЕЧЈЕ НОВИНЕ.

Прва фабрика слаткиша у Горњем Милановцу, међу првима и у земљи, основана је 1922. године. Звала се „Рудник“ и дневно је производила око 900 кг ратлука, бомбона, карамела и чоколаде. После Другог светског рата, остаци међу власницима подељене фирме, прешли су у државну својину и уз ново име: Индустрија бомбона и ратлука „ТАКОВО“. Асортиман је проширен на млечне карамеле и вафле.

До 1962. године, удруживањем са пољопривредним добрима из Бруснице, Такова, Луњевице, створен је ПИК „Прогрес“, који заједно са пекаром и индустријом бомбона „Таково“, прераста у Пољопривредно индустријски комбинат ТАКОВО, о коме ће се причати и на афричком континенту.

Шездесетих година XX века производња се све више захуктавала, па се, поред бомбона, ратлука, вафела и карамеле, јављају и тен-алва, желе, разне врсте кекса, као и производи из сланог програма. Јединствени ГРИСКИ, слани штапићи пуњени кикирикијем, произведени по лиценци холандске фирме „ВЕРКАДЕ“ преко ноћи постају хит на домаћем тржишту!

Следе и други производи високог квалитета који освајају највећа признања и купце од Енглеске и Западне Немачке, преко Швајцарске, Италије, Аустрије, до СССР-а, Грчке, Египта, Кувајта, Јужне Америке, САД-а, Канаде, Аустралије, земаља Африке...: ВОЋНИ СОКОВИ без додатка шећера у брик-амбалажи, БАЛТИК ВОДКА по лиценци пољске фирме „ПОЛМОС“, ТРАУБИСОДА у сарадњи са аустријском фирмом „ЛЕНЗ-МОСЕР“, природна ракија од крушке ВИЉАМОВКА, чоколадни ОВОКАТ, ТАКО бисквит и ТАКО коре, ФИЛБИ... само су неки од њих.

Међутим, оно што је ПИК ТАКОВО и Горњи Милановац довело на неприкосновени пиједестал тадашње Југославије, била је куповина лиценце за производњу ЕУРОКРЕМА од италијанске фирме „ГАНДОЛА“ 1971. године. Само 1978. из фабрике ће изаћи 11.000 тона ове посластице. Да донесу тајну, слатку и бајну, за генерацију која расте...

У времену када је YU прехрамбена индустрија почињала да показује интересовање за савремено и модерно паковање, основана је ТИПОПЛАСТИКА која се определила за производњу савитљивих амбалажних материјала за мала, конфекционарна паковања. Преко 400 комбинација материјала које је 1980-их производила ТИПОПЛАСТИКА, различитих по врсти и саставу, графичком и ликовном решењу, пружале су велике могућности избора амбалаже, усаглашене захтевима савремене технике производње хране и потребама и жељама купаца. Значајна фаза је производња материјала за паковање течности по лиценци у свету познате шведске фирме Tetra Pak.

Амбалажу коју производи ТИПОПЛАСТИКА одликује велики квалитет, јер се у њу углавном пакују осетљиви прехрамбени производи. Производни програм ТИПОПЛАСТИКЕ обухвата паковања: у вакууму, снек (snack) производа, бомбона, карамела и жвакаћих гума, десерт штангли, кекса, вафла и индустријских колача, дехидриране и замрзнуте хране, кафе, зачина, зрнастих и прашкастих производа, фармацеутских и медицинских препарата и инструмената, шампона, сапуна, купки и влажних марамица...

Настало 25. маја 1953. године, предузеће „Гранит“ производило је камене коцке и ивичњаке, експлоатисало магнезит за властиту производњу, а минерале за суве, земљане боје испоручивало је другим фабрикама.

Оснивањем погона за индустријску производњу свих врста боја 1956. решено је да се посао узме у своје руке. „Гранит“ 1959. постаје ЗВЕЗДА, предузеће за производњу неметала, боја за фасаде, унутрашње зидове и хемијских производа. Име није добила по симболу комунистичке партије, већ по фабричици „STAR“ у Ртањској улици у Београду, чији је сувласник био Димитрије Мита Дујановић, први „Звездин“ стручњак за суве боје.

Почетком 1960-их ЗВЕЗДА производи: ФИРНИС ЛАНЕНОГ УЉА, УЉАНЕ БОЈЕ, ЕКСПРЕС ЛАКОВЕ, СИНТЕТИЧКЕ ЕМАЈЛ ЛАКОВЕ, ПОЛИЕСТЕРСКЕ И УЉАНЕ КИТОВЕ, АНТИКОРОЗИВНЕ ПРЕМАЗЕ, МИНИЈУМ, РАЗРЕЂИВАЧЕ... што, природно, доводи до тога да прилагоди и име. У старој Југославији знало се за пет водећих произвођача боја и лакова: „Кромос“ Загреб, „Дуга“ Београд, „Хелиос“ Домжале, „Колор“ Медводе и ИНДУСТРИЈА БОЈА И ЛАКОВА „ЗВЕЗДА“, Горњи Милановац.

Од 1967. у сарадњи са „Kast&Ehinger“ из Беча производи ШТАМПАРСКЕ БОЈЕ, а од 1970-их и МАСТЕРБАЧ, пигментне концентрате за бојење пластике. ЗВЕЗДА као радна организација са потпуном одговорношћу постаје „део“ Хемијске индустрије Панчево 1978. а откупом лиценце од немачког „Werwag“-а уводи новину на тржиште СФРЈ: ПУЛВЕР - прашкасте лакове који пружају бољу заштиту против корозије а не загађују средину.

Памте је партнери и потрошачи из Аустрије, Италије, Немачке, Шведске, Швајцарске, Велике Британије, бившег СССР-а, Пољске...

Таковске новине, 4. јул 1970. стр. 24

У 1967. год. запослено је 1.003 радника

Запошљавање радника општине у прошлој години ишло је преко Испоставе за запошљавање радника, а нешто су примала и сама предузећа и то већином ону радну снагу која је тражена конкурсом.

На почетку прошле године било је 842 пријављена незапослена радника свих категорија. У току године запослен је 731 радник од којих су 347 жене, а неквалификованих 566.

„Градитељ" и ПИК „Таково" запослили су 284 неквалификованих сезонских радника. У стални радни однос највише је примио „Металац" — 315 радника, док су сва остала предузећа примила 130 радника.

Без посредовања Испоставе примљено је 276 радника, од којих 183 неквалификована. Према томе у прошлој години је запослено у општини укупно 1.003 радника.

На крају прошле године на евиденцији Испоставе налазило се 283 незапослена радника од којих су 204 нек валификована.

Незапослених има више, али сви се не пријављују рачунајући да ће сами наћи посао. То су већином лица са свршеном економском и машинском техничком школом.

У прошлој години уплаћено је на рад у Француску 18 радника.

У заједници са Школским центром уплаћено је на изучавање заната 350 ученика.

МАТЕРИЈАЛНО ЗДРАВСТВЕНО ОБЕЗБЕБЕЂЕНЕ НЕЗАПОСЛЕНИХ

Материјално обезбеђење користило је 38 незапослених радника, од којих је у току године запослено 29.

На име новчане накнаде уплаћено је преко 3.500.000 дин нара.

Здравствену заштиту користило је 98 лица, од којих је на крају године остало 34. На име здравствене заштите уплаћено је 2.500.000 дин нара. Испоставе за запошљавање у Милановцу успешно је извршила свој програм рада за прошлу годину.

Таковске новине, 1. фебруар 1968. стр. 2

ТАКОВСКЕ НОВИНЕ — БРОЈ 1

СА СЕДНИЦЕ НАРОДНОГ ОДБОРА ОПШТИНЕ

За прва три месеца 1961. године индустрија остварила производњу од триста девет милиона динара

Народни одбор општине

Таковске новине, 29. мај 1961. стр. 2

Грађевинско предузеће
ГРАДИТЕЉ
ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ

„Сан о кући, стану и пословном простору је сан о срећи. Тај сан, својствен сваком људском бићу, ГРАДИТЕЉ је претварао у стварност пуних пет деценија."

Под називом ГРАДИТЕЉ послује од 1959. године као предузеће за пројектовање и извођење свих врста грађевинских, занатских и инсталатерских радова у грађевинарству.

Свој највећи успон ГРАДИТЕЉ је остварио од 1970. до 1985. године, када је уз јачање својих погона отворио погон циглане и погон за производњу бетонске галантерије, а 1976. године прорадила је фабрика Secco за производњу металне столарије по италијанској лиценци. Крупан допринос југословенској привреди од 1987. године, јесте производни програм монтажних кућа „Таково", у коме се панелним системом грађења објеката допринело јефтинијој и бржој изградњи објекта.

У веома јакој конкуренцији ГРАДИТЕЉ је постао признат и тражен извођач. Бројни стамбени објекти, школе, обданишта, болнице, фабричке хале, рени-бунари, објекти мале привреде, спортска хала „Пинки" у Земуну, хотел „Бреза" у Врњачкој Бањи, индустријски објекти и читава стамбена насеља у Горњем Милановцу, Чачку, Крагујевцу, Београду, Ћуприји, Аранђеловцу, Тополи, Краљеву, Приштини, Сарајеву, Петровцу на мору, Ираку и Совјетском Савезу, само су били део онога што је ГРАДИТЕЉ саградио, а што својом лепотом и квалитетом сведочи о изузетним могућностима које је имала фирма.

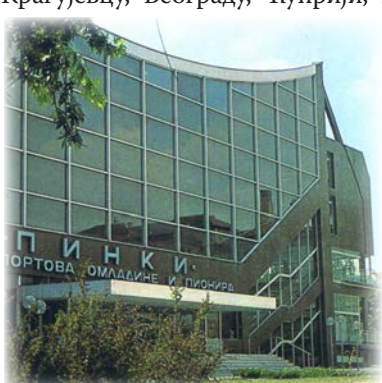

АМД Горњи Милановац

Горњомилановачко Ауто-мото друштво настало је 1949. године из секције Ауто-мото савеза Србије смештене у Дому народне технике. Ширило је техничку и саобраћајну културу, обучавало возаче а прво је у Србији увело оптичку реглажу трапа, заштиту аутомобила по шведској технологији. Из њега су настали предузеће „Минос“ и Ауто-мото клуб „Радован Грковић“, а врхунац развоја доживљава између 1970. и 1985. године, када добија овлашћени сервис „Заставе“, ИМТ-а и ИМР-а. У посебној радној јединици „СТАРТ“ производило је ДЕЧЈИ РЕЗБАРСКИ АЛАТ, ПЛАСТЕЛИН (у то време произвођен једино у Загребу), као и свеће, бакље за железницу, глинамол, линолеум и други школски и канцеларијски материјал. Дуго су били највеће Ауто-мото друштво у земљи.

МОТОКРОС – СТАЗА ПАРАЦ

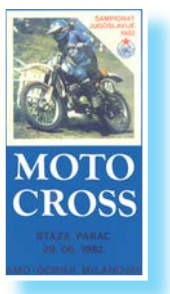

Све је почело учешћем неколико малишана у пионирској бициклистичкој трци „Кроз Ужичку републику“. Милорад Татовић Жуков их је окупио, обезбедио им бицикле и пријавио их на такмичење. Из тога се родила љубав према бициклизму и мотоциклизму, као и идеја да се оснује клуб. Затим је АМД Горњи Милановац добило на поклон од државног Спортског савеза два мотоцикла Jawa Enduro. Возили су их Миодраг Тешић Тешо и још пар заљубљеника у овај, тада екстремни спорт, који је подразумевао борбу са блатом, прашином, неразумевањем средине и недостатком средстава.

Све се мења 1981. године када предузеће Металац, које је тада производило пумпе за прање под притиском у сарадњи са Електролух-ом, концерном Husqvarne, поклонило клубу два мотоцикла овог произвођача. Еуфорија је почела. Тадашњи директор Типопластике, Живојин Андрејевић, упознаје господина Сандберга из Тетрапака са нашим талентованим возачем који ће већ те године у Скопљу бити проглашен за првака лиге и, после седам дана, на железничку станицу у Горњем Милановцу стиже сандук са најновијим моделом мотора Husqvarna `82. Поред Металца и Типопластике, највећу моралну и материјалну подршку развоју мото спорта у нашој средини пружили су и Градитељ, ПИК Таково, као и милановачка касарна тадашње ЈНА...

Година 1982. је преломна. Тада је на милановачкој стази Парац одржано такмичење Шампионата Југославије у класи до 250 ccm. Наш град је представљао Миодраг Тешић, који и данас напамет зна сваку кривину и успон, сваки делић стазе.

„Прича о расту ФАД-а, узбудљива и занимљива, најизузетнија је у оном делу који говори о његовим људима. Радници као и други, казаће неко, а све исто као код других: право са њива и зелених ливада стигли људи у фабрику, саживели се с њом, поистоветили... Савремени пролетери – стручњаци и самоуправљачи. И јесте, али и није, то прича о ФАД-у. Јер, највише је то хроника о храбрима и смелима који су досегли врхунце неба техничког...“ (текст из каталога посвећеног 20-годишњици од оснивања ФАД-а)

Почетак рада ФАД-а 1961. године био је везан искључиво за производњу делова за ФАП-ова возила. Од 1964. године ФАД је једини југословенски произвођач спона и зглобова за путничка, привредна и теретна возила, тракторе, грађевинске машине и осталу механизацију.

Спона као елеменат сигурности има деликатну технологију израде и врло ригорозну контролу квалитета. Уверивши се у квалитет ФАД-ових производа, поред фабрика из Србије (FAP, Crvena Zastava, TAM, IKARUS, IMT), његове производе су користили и у Марибору, Сарајеву, Ријеци, Бјеловару, Скопљу, Љубљани, Загребу, Цељу, Титограду... Пораст поверења исказан је и од иностраног тржишта, а међу њима су угледне фирме из Италије, Немачке, Грчке, Данске, САД, Канаде, Јордана, Ирана, Египта,Туниса и других земаља.

МЕТАЛАЦ је од свог оснивања, 4. априла 1959. године, до данас ушао у ред највећих домаћих и светских произвођача ПОСУЂА са комплетним асортиманом производње. А почело је тако што се мала Металска задруга „Јединство“ спојила са Занатско-аутомеханичарском радњом „Металац“. У почетку је ово предузеће вршило занатске услуге да би се, од 1962. до 1967. Металопрерађивачка индустрија МЕТАЛАЦ профилисала и афирмисала, као произвођач емајлираног и поцинкованог посуђа. Од настанка се радило у згради Дома народне технике а 1967. фирма се смешта на нову, садашњу локацију, у улици Кнеза Александра 212.

Постепено су усвајали и ширили производњу: од делова за грађевинску лимарију и браварију, цеви за санитарију и емајлираних решетки, арматура за расвету, првих емајлираних посуда: кофе од 28 цм, канте за маст, чинија, тепсија, тигања, тава, класичних поклопаца и ноћних посуда, лавора, тањира, корита, цедила за супу, ђевђира и монтажних елемената, цинкованих олука и лонаца, соковника, казана и водокотлића... у 1960-им, преко прибора за јело, посуђа различитих типова и разноликог декора, тешког посуђа са рубом од нерђајућег челика, дечјих гарнитура посуђа, чајника, ђувечара, цезви са ростфрај рубом, трбушастих шерпи, машина за прање под високим притиском (у сарадњи са „Elektro-lux“-ом из Шведске), панел грејалица, викенд роштиља... у 1970-им, до алуминијумског посуђа, казана за бојлере, дечјих котураљки – популарних ролшуа... 80-их година XX века, када већ око 42% своје производње извозе на светско тржиште.

У ex-YU по обиму производње и продаје посуђа врло брзо је заузео друго место, одмах иза фабрике „Емо“ из Цеља, да би 1985. године био на самом врху, а извоз на страно тржиште је био само логична последица таквог успеха!

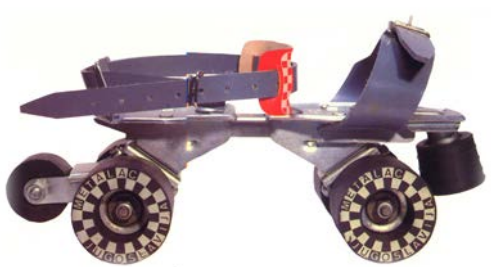

Традиција и реноме у производњи мушке, женске и дечје конфекције, квалитетан увозни материјал и савремени дизајн, не само у домаћим, већ и у светским оквирима, један од најзначајнијих извозника у текстилној индустрији – то је МОДНА КОНФЕКЦИЈА РУДНИК.

Основана је крајем 1957. године, као кројачка радионица, чији су први артикли били џакови за паковање прехрамбених производа, да би се касније проширила на производњу јоргана, душека и постељине.

Први искорак ван општинских и југословенских граница омогућен је 1968. године куповином најмодерније генерације шиваћих машина, а делатност јој је производња лаке конфекције, извоз, увоз и заступање страних фирми у Југославији.

Поред отварања нове фабрике 1977. године у Горњем Милановцу, МК РУДНИК отвара нове фабрике у Краљеву, Аранђеловцу, Тополи, Прањанима, на Руднику, у Београду. На светско тржиште пласирала је 80% своје робе и то у Немачку, Италију, Белгију, Холандију, Аустрију, Енглеску, Грчку, Чехословачку, Мађарску, Пољску, Русију, Канаду, Америку, Ирак, Либију и друге земље. Захваљујући сарадњи са „Blusen Neumann“ из Берлина (касније чланица модне куће „Escada“) за коју је произвео више од шест милиона женских блуза, РУДНИК је имао привилегију да гледа колекције за наредну сезону пре првих приказивања на европским сајмовима. РУДНИК је стекао такав углед да је добио послове за трансфер конфекције у две веће фирме у Египту. РУДНИКОВИ креатори и производи су добијали највиша признања на сајмовима моде на којима је учествовао. Да је милановачка фирма била пример у сваком погледу, говорили су бројни натписи у штампи и телевизијске емисије, а скоро свакодневно су имали посете из целе Југославије и из иностранства.

Рудник РУДНИК

После истраживачких радова 1948. године, започели су рударски радови на Руднику, прво у саставу рударског басена „Зајача“, а од 1952. године као самостално предузеће РУДНИК ОЛОВА И ЦИНКА. Уласком у састав Комбината „Трепча“ 1962. године, РУДНИК постаје њен погон све до 1989. године, од када се фирма поново зове РУДНИК И ФЛОТАЦИЈА РУДНИК.

Основна делатност РУДНИКА је производња руде олова, цинка и бакра, и њихова прерада у рудне концентрате са врло високим садржајем метала. Приход се реализује и продајом сребра, бизмута и кадмијума. Посебно велики значај има сребро, које је у неким годинама, по приходу било водећи метал. Количина откопане руде постепено расте, од почетних 107.191 тоне у 1958. години до највеће производње од огромних 240.000 тона суве руде у 1988. години, која се одржавала на високом нивоу до краја 1991.

Рудник магнезита БРЕЗАК у Прањанима

БРЕЗАК се као рудник први пут помиње 1954. године, а његов развој почиње тек 1963. године припајањем Шумадији. Захваљујући реконструкцији 1967. године, БРЕЗАК постаје најмодернији рудник у Југославији који производи магнезитни концентрат изузетног квалитета. БРЕЗАК је јединствен и по подземној експлоатацији магнезита, јер се ова руда у свету добија углавном са површине земље.

Пећи за прераду магнезита до каустика налазиле су се у Брђанима. У периоду од Другог светског рата до 70-их година XX века произвођен је каустик (ватростални материјал) врло признат у свету, који је продаван Холанђанима, Немцима, Јапанцима, Италијанима, а касније и земљама источне Европе.

ТРУЛА КОАЛИЦИЈА је бенд који је настао крајем 1986. године, а основали су га Предраг Дрчелић из Горњег Милановца, Саша Вујић, Бобан Вујић и Драган Цветановић из Крагујевца. Бенд је био punc-rock оријентације са примесама HC-а и HM у својим песмама. Утицај је био од стране бендова с почетка 80-их година (Exploited, G.B.H. итд).

Бенд је издао неколико албума: Трула коалиција (1988), *Сећања* (1989), *Не излази из строја* (1990), *Плакао сам кад је пала Секуритатеа* (1992), *Поглед у небо* (1994), *Live in KST* (1996) и *Убиће нас промаја* (1998). Најпознатије песме су: Врста, Алкохоличарка, Како је лепо..., Зашто ме мрзиш, Роди ми гомилу дебила, Поглед у небо, Ти итд. После тога су настајали прекиди са радом, да би 2004. године, па до 2009. године снимљено још 7 песама.

Албуми су фантастично прихваћени међу тадашњом punc-rock популацијом бивше YU, нарочито после култног албума *Плакао сам кад је пала Секуритатеа*, чију је насловницу урадио Видан Папић, један од највећих YU дизајнера. Никада нису учествовали на такмичењима, нити су издали албум за неку познату издавачку кућу, већ су им сви албуми самиздати.

По речима Предрага Дрчелића бенд је наступао у свим републикама бивше СФРЈ, осим у Хрватској и због својих контраверзних текстова често је био тема јавности. Проглашавани су четницима, националистима, комунистима... У суштини текстови су приказивали стварну ситуацију која је у тим тренуцима окруживала бенд. Причали су приче обичних људи.

Црнућанка

Традиционална прела на којима су девојке и жене рудничког краја плеле, везле и певале, одржавана су још у време кнегиње Љубице и у народу се памте као „кнегињина прела". Група народних извођача која је приредила дочек краљу Александру Обреновићу 1901. године у манастиру Врањевшници, од старине названа ЦРНУЋАНКА, наставила је са својим радом све до 1934. године.

Управо желећи да сачувају и прикажу народно певање и свирање рудничког краја, на иницијативу Александра Леса Ђорђевића, 1966. године обновљен је рад певачког друштва ЦРНУЋАНКА.

Занимљиве и лепе игре и песме привукле су пажњу стручњака из области фолклористике, па су забележене њихове игре које се могу ограничити на простор планине Рудник (*Рудничанка, Крива крушка* и *Ој Јело, Јелена*) као и на простор Шумадије.

На предлог Међународне европске комисије, 1976. године додељена им је Европска награда за народну уметност. Исте године, мушка певачка група учествовала је на прослави 200-годишњице независности Америке у Вашингтону, као део веће југословенске групе.

У току последње четири деценије рада, ЦРНУЋАНКА је учествовала на многобројним саборима, приредбама и фестивалима широм Србије и у иностранству, на којима је добијала многобројне награде и признања: концерт у Галерији САНУ у Београду, Седми балкански фестивал народних песама и игара 1974. године у Охриду, Интернационални фестивал фолклора 1976. године у Загребу, Смотра народног стваралаштва 1980. године у Тополи...

Учесници фото конкурса КРИПТОФОТОГРАФИЈА ГРАДА:

1. Ајман Игор, Београд
2. Алберто Магрин, Италија
3. Алексић Иван, Нови Сад
4. Алексић Жарко, Књажевац
5. Аврамовић Славка, Младеновац
6. Бербаков Ана, Крушевац
7. Благојевић Урош, Г. Милановац
8. Ботић Мато, Теочин
9. Ћаловић Драган, Нови Сад
10. Christa Aistleitner, Аустрија
11. Димитријевић Даница, Београд
12. Fruchtnis Klaus, Њујорк (САД)
13. Хаџић Ана, Г. Милановац
14. Hudeckova Edvina, Београд
15. Илић Љубица, Г. Милановац
16. Јовановић Давид, Трстеник
17. Јовановић Ива, Београд
18. Крстић Марко, Ниш
19. Лазовић Ана, Г. Милановац
20. Лазовић Братислав, Г. Милановац
21. Luessen Christopher, САД
22. Lawson Jaramilo Synthia, Њујорк (САД)
23. Марков Игор, Сента
24. Мицић Јелена, Књажевац
25. Мраовић Дејан, САД
26. Нововић Славица, Г. Милановац
27. Нововић Катарина, Г. Милановац
28. Нововић Војкан, Г. Милановац
29. Пашић Маја, Г. Милановац
30. Pavesi Cristina, Милано (Италија)
31. Павловић Нада, Врњачка Бања
32. Петровић Андреа, Г. Милановац
33. Петровић Јована, Г. Милановац
34. Piyarat Piyapongwiwat, Бангкок (Тајланд)
35. Радоњић Јелена, Г. Милановац
36. Радосављевић Милинко, Београд
37. Рајковић Лазар, Билећа
38. Стевановић Лидија, Чачак
39. Танасковић Сара, Вршац
40. Васиљевић Мирко, Г. Милановац
41. Васовић Мина, Г. Милановац
42. Вучићевић Вучковић Бранка, Г. М.
43. Вуксан Магдалена, Г. Милановац
44. Вуксановић Дивна, Београд
45. Зимски Божидар, Прилеп (Македонија)
46. Весовић Драгана, Крагујевац

КРИПТОФОТОГРАФИЈА*НОЋ*МУЗЕЈА

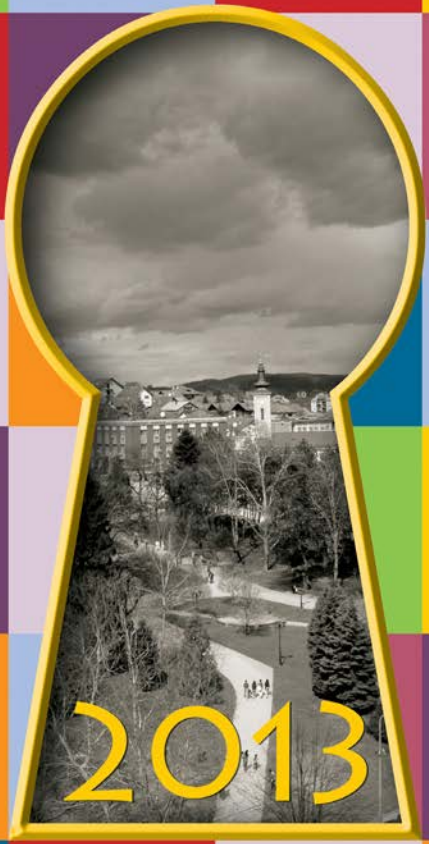

КАДА ЈЕ ГРАД БИО БРЕНД

Издавач:
Музеј рудничко-таковског краја, Горњи Милановац (muzejgm@open.telekom.rs)

За издавача: Милош Николић

Аутори изложбе: Ана Боловић, Ана Цицовић, Александар Марушић

Сарадници: Милан Чаворовић, Нада Ђорђевић, Радојко Петровић,

Лектура и коректура: Мирјана Мокровчак Глишовић, Ирена Мандић

Фотографија: Саша Савовић

Графичка опрема: Радојко Петровић, Вељко Тројанчевић

Штампа: NBS graf, Горњи Милановац; GoldTowerTrade, Горњи Милановац

Тираж: 300

Спонзори НОЋИ МУЗЕЈА 2013.

Општина Горњи Милановац;
Концерн Swisslion Таково;
AD Типопластика;
МК Рудник АД Рудник у реструктурирању;
Металац АД ;
Дунав осигурање Главна филијала Чачак;
Петровић d.o.o. Мајдан;
BAN COP d.o.o. Горњи Милановац;
GoldTowerTrade, Горњи Милановац;
Foto Kolor Ekspres, Горњи Милановац;
За помоћ у реализацији НОЋИ МУЗЕЈА, Музеј рудничко-таковског краја се захваљује: *АД Типопластици, АД ФАД-у, Компанији Металац АД, Модној конфекцији АД Рудник у реструктурирању, АД Рудник и флотацији Рудник, Индустрији боја и лакова Звезда АД Хелиос, Концерну Swisslion Таково, Ауто мото друштву, Библиотеци „Браћа Настасијевић", Миодрагу Тешићу, Предрагу Дрчелићу, Момчилу Пауновићу...*

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

908(497.11 Горњи Милановац)(083.824)

БОЛОВИЋ, Ана, 1976-
Када је град био бренд : Ноć muzeja, 18. мај - 31. јул 2013. / Ана Боловић, Ана Цицовић, Александар Марушић ; [фотографија Саша Савовић]. - Горњи Милановац : Музеј рудничко-таковског краја, 2013 (Горњи Милановац : NBS graf). - 21 стр. : илустр. ; 24 cm

Тираж 300.

ISBN 978-86-82877-61-6
1. Цицовић, Ана [аутор], 1975- 2. Марушић, Александар [аутор], 1977-
а) Горњи Милановац - Изложбени каталози
COBISS.SR-ID 198339084